

BUNKUFI YA RAPPORT MAPPING SAMBU NA MAMBI YA SALAMAKA NA RDC

Mukanda yayi ya mfunu ya bo kele binga Rapport Mapping sambu na mambi ya ngolo ya salamaka na RDC, basikaka na mpuenza tuka lumbu ya ntete ya ngonda kumi ya mvu 2010. Yo kele tubilaka mambu nionso ya mbi ya ngolo kibeni ya kukonda kuzitisa ba nswa ya bantu ya salamaka yantika ngonda ya tatu ya mvu funda mosi nkama uvua na makumi uvua na tatu (mars 1993) ti kuna ngonda ya sambanu ya mvu funda zole na tatu (juin 2003). Yo kele mukanda mosi ya mfunu mingi ya kimvuka ya ba nsi nionso ya ntoto (ONU) mene basisaka sambu na yina kele tadila mambi ya ngolo ye ya mampasi nionso ya salamaka na RDC. Rapport Mapping yayi kele mfunu mingi sambu yo kele mbala ya ntete ya mambi yayi nionso ya salamaka na RDC na bimvuka ya mutindu na mutindu me tulama na ndonga, bantu ya mayele me longuka y oye me sonika yo na kati ya mukanda ya mfunu (rapport officiel) ya ONU. Dibansa ya kusonika Rapport Mapping yayi me basika na ntangu ya bantu me sengumuna na ngonda ya uvua ya mvu funda zole na tanu (septembre 2005) mabulu tatu ya nene-nene kua bo zikaka bantu mingi kuna na kiziunga ya Kivu. Kimvuka mosi ya bantu ya ke sosa-sosaka (enquêteurs) ya ONU gangamaka ye vandaka na lutuadisya ya Kimvuka ya ONU ya ke nuaninaka ba nswa ya bantu (HCDH). Banda ngonda ya kumi ya mvu funda zole na nana ti kuna ngonda ya tanu ya mvu funda zole na uvua, bantu ya mayele ya ke nuaninaka ba nswa ya bantu (Experts en droits humains) makumi tatu na tatu ya nsi RDC ti ya ba nsi ya nzenza, mene vukisa mikanda, kuyufula ba ngyuvu (interrogent) na ba yina ya kuzingilaka ye kumonaka mambu yayi ya mbi. Bo me basisa mambu kiteso ya nkama sambanu ye kumi na nsambuadi (617) ya bo mene mona bonso mambi ya kuluta ngolo.

Mukanda go Rapport Mapping me monisa nde, na kati ya bantu ya monaka mpasi mingi na mambi nionso ya salamaka na Esti, ba nkento na bana ya fioti kele ba yina ya niokamaka mingi. Sambu na « kumonisa na mpuenza ye na masonga (réfléter comme il convient) bu nene ya mambi nionso ya bimvuka ya bantu ya me simbaka minduki » salaka na bantu ya konda ngolo ya kudinuanina (vulnérables), rapport Mapping me tubila na kitini mosi ya nene ya mukanda (des chapitres spécifiques) mambu ya ke tadila kuvanda na ba nkento to bana ba nkento na kingolo-ngolo ye mpi mambi nionso ya bo salaka na bana ya fioti. Kitini mosi ya mvimba (chapitre) ya mukanda yayi mpi me tubila kaka mambu ya kuyiba bumvuama ya nsi ntoto (exploitation des ressources naturelles) ya salamaka na bimvuka ya bantu me simbaka minduki ti malanda na yo. Rapport ke suka na kuzabisaka nde, mingi na kati ya mambu yayi ya mbi ya salamaka na Esti ya RDC lunga bingama bonso mambi ya kele nuanisa ntoto ya mvimba (crime contre l'humanité) to bonso mambi ya kele salama na ntangu ya mvita (crime de guerre). Na kati ya bimvuka ya kusalaka mambi yayi na Esti, Rapport ke tanga bimvuka ya bimpumbulu (rebelles) go kimvuka ya makesa ya nsi RDC (FARDC) yika mpi diaka bimvuka ya makesa (armées) ya ba nsi yayi : Ouganda, Burundi, Angola, Rwanda, Tchad ti Zimbabwe. Rapport Mapping yayi me lombaka mpi kugangama ya kimvuka ya ba zuzi ya ta fula na kusosa-sosa (les enquêtes) ye kusambisa ba yina nionso ya kele bonso bantu ya salaka mambi yayi. Mpasi kele nde ba zina ya bantu kiteso ya nkama zole (200) na kati na bo, mingi kele ba mfumu ya ba yina ya salaka mambi na Esti me zabanaka ve. Yo me bumbanaka na kibuka go base des données ya kimvuka HCDH kele suekaka.

Na nima ya kumona nde ba nsi mingi ya tangamaka na kati ya rapport mene nunga ve na kukonda kubasika ya mambu ya sonamaka muna, na nima ya kubasika na kinsweki ya ndambu ya mambu ya mukanda yayi, HCDH ndimaka na lumbu ya ntete ya ngonda kumi ya mvu funda zole na kumi (1er oct. 2010) na kubasisa na mpuenza (rendre public) mambu ya sonamaka na rapport yayi. Na lueka na yandi, bantu kubakisaka ve mbote-mbote mabansa ya luyalu (gouvernement) ya RDC. Na ndambu ya ntete, luyalu monisaka nde yo me yangalala (se réjouir) sambu na kubasika ya rapport yayi, kansi yo luyalu salaka ata kima mosi ve sambu nde mambu nionso ya rapport yayi lombaka kulungisama. Mumbandu, luyalu ya RDC lombaka nde bo kuganga bi mvuka ya ta vanda na ba zuzi ya Congo na ba zuzi ya ba nsi ya nzenza (chambres spécialisées mixtes) na kati ya ba Tribunaux Congolais, kansi nsiku ya fuefe tula mambu yayi na ba Tribunaux yayi mene ndimamaka ntete ve. Beto ta yibukisa nde, na ntangu ya

kubasika na mpuzanza (publication officielle) ya Rapport Mapping na lumbu ya ntete ya ngonda ya kumi ya mvu funda zole na kumi, mama Nanavethem Pillay ya vandaka ntuzadisi ya kimvuka HCDH zabisaka nde, « mambu nionso ya mfunu ya sonamaka na mukanda yayi ta vanda na mfunu kaka kana ba mfumu ti bana nionso ya RDC kulandila yo, ye kuganga bimvuka ya kusambisa bantu ya ta vukisa ba zuzi ya Congo ti ba zuzi ya ban si ya nzenza. Bo lunga kutula ntima na lusadisu ya ba nsi ya nzenza ta pesa bo ». Beto yibuka mpi nde, na ntuala kusalu ya kusosa-sosa ya basisaka Rapport Mapping kusalama, na mvu funda zole na tatu, na ntuala ya kimvuka ya ba mfumu nionso ya ntoto mvimba (Assemblée générale de l'ONU), mfumu ya nsi RDC Joseph KABILA lombaka nde bo « ku ganga cour pénal internale sambu na nsi Congo. Yo ta fula kusosa-sosa (enquêteur) et mpi kusambisa bantu nionso ya salaka mambi na nsi yayi ». Kansi mambu mene sobaka ve, ata na ntangu ya Rapport Mapping basisaka dibansa mosi ya kele landa ngindu ya mbuta Joseph KABILA ya mvu funda zole na tatu.

Katula kaka kimvuka mosi ya ba ONGDS ya RDC ti ya ba nsi ya nzenza ye katula mpi bimvuka ya ba Congolais ya kele tulaka makelele na ba nsi ya nganda (activistes de la diaspora congolaise), ba nsi nionso ya nzenza vandaka pima ye vandaka ve kuzola kutubila mambu ya me tadila rapport Mapping yayi, ye ba yina nionso ya salaka mambi na Esti ya Congo ata mosi sambisamaka ve, go kubakaka mpi ve ndola. Mambu ya rapport Mapping me kuisa zabana mpi bantu me yantika kutubila yo diaka mingi kaka na nima ya Dr. Denis MUKWEGE mene tubila mambu ya rapport yayi na mbanza Oslo na Norvège na ntangu ya bo me binga yandi sambu na kubaka mbungu ya lukumu sambu na nionso ya yandi me salaka sambu na ngemba na Esti (Prix Nobel de la paix). Yo vandaka na lumbu kumi ya ngonda kumi na zole ya mvu funda zole na kumi na nana (10 décembre 2018). Banda lumbu yina, mbuta Mukwege ke lemba ve na kulomba na Conseil de sécurité ya ONU, na mutindu ya yau kele kimvuka ya kele talaka mambu ya nkengidila ti ya ngemba na ntoto mvimba na kutubila na mpuzanza mambu ya me sonamaka na rapport yayi. Yandi kele zodila mpi nde, Conseil de sécurité ya ONU kulomba na ba nsi yina yonso ya bana na bo (ressortissants) kukotaka na mambu ya mambi ya Esti, na kupesa lusadisu sambu nde masonga kuzabana ye bo sambisa bantu yina yonso. Dr. Mukwege kele lombaka mpi na bana nionso ya Congo na kukumisa rapport yayi bonso ya bo mosi. Na kubakisa mambu ya me sonamaka na kati na yo, na kutelema bonso muntu mosi sambu yina yonso ya me lombama sambu na kugangama ya kimvuka ya fueete sambisa bantu kutulama na kisika sambu nde ngemba ya kieleka kuyala na nsi na beto. Mambu ya me sonamaka na kati ya rapport mapping yayi kele na mfunu ti bubu yai na kutalaka mutindu makambu kele tambula na nsi na beto. Yo kele songa mpi nde, yayi kele mambu ya kele salama ntangu nionso ya bo kele lola ve bantu ya kele sala mambi (impunité). Mambu mingi ya mbi ya bo salaka bantu ya konda minduki (civils) ye ya sonamaka na kati ya Rapport mapping kele na kusalama diaka bubu yayi kaka na bantu bo yina mosi ya salaka yo ba mvula me luta.

Kikesa ya Dr. Mukwege ti ba mpangi ya nkaka ya nsi na beto kele sala sambu na kumuanga go kuzabisa na bantu (vulgariser) mambu ya me sonamaka na rapport mapping, zola na bo ya kulomba kugangama ya Tribunal Pénal International kele kuenda nzila mosi na kikuma (objectif) ya Rapport mapping ya kele nde « kubuya nde mambu ya mbi mpi ya mpasi bonso yina ya ntama kusalama diaka na Congo ». Mvita (combat) yayi ya kubuya kusalama diaka ya mambi yayi na nsi na beto ye kusosa nde ngemba ya kieleka kukota na Congo mene tala beto nionso. Konso muntu fueete sala nde mambu ya rapport mapping yayi kukuma ya yandi kibeni ye fueete zingila yo na mutindu na yandi kele kuzola. Kutanga mua kitini ya rapport mapping yayi, kuvukana na ba mpangi ya kele nuana mambu ya me sonama na kati, kulomba kugangama ya nzo ya ba zuzi sambu na kuvutula masonga ti ngemba na nsi na beto, kumuanga ba nsangu ya kele tadila mambi ya salamaka na Esti, kutula diboko na ba pétitions, kukuenda vanda na ntuala ya ba nzo ya ba mfumu (sit-in) ye kudiata na ba bala-bala (marches), kuvukisa bantu ti bima sambu nde mambu yayi kuzabana na bantu mingi kele mfunu kibeni. Beto fueete telema na nsuwalu nionso sambu na kulomba kusambisama ya bantu nionso ya salaka mambi na ba mbidi (millions) ya bana congo. Beto lombaka nde masonga kuzabana sambu na mambi yayi ya me sonamaka na rapport Mapping, kusambisama ye mpi kulolama ya ba yina yonso ya salaka mambi, kufutama ya ba mpangi ya kubuilaka mambu yayi ya mpasi (réparation des victimes) ye kubakama ya minsiku ya ta sala nde mambu ya mbi mpi ya mpasi ya mutindu yayi kusalama diaka ve na nsi na beto.